



OSNOVNA OBILJEŽJA GOSPODARSTVA

POJMOVI

- gospodarstvo
- prirodni i društveni izvori
- obnovljivi i neobnovljivi izvori
- poduzetništvo
- gospodarska pitanja
- tipovi gospodarstava
- ekonomski ciljevi i funkcije države



GOSPODARSTVO – grč. *oikonomija* – gospodarstvo ili privreda

- **PRIVREĐIVANJE** – svjesna ljudska djelatnost kojom se nastoji smanjiti ograničenost dobara kojima se zadovoljavaju ljudske potrebe
- dobra mogu biti **ograničena** (ekonomska) i **neograničena** (slobodna)
- ljudske želje su neograničene, a dobra su ograničena (**zakon ograničenosti**)
- **prirodni i društveni izvori**
 - **prirodni** izvori – elementi prirodne sredine – obnovljivi i neobnovljivi
 - **društveni** izvori – stanovništvo (radna snaga i poduzetnici) i kapital



DRUŠTVENI IZVORI

- **rad** - fizičke i umne sposobnosti koje ljudi koriste u proizvodnji dobara i usluga
 - za proizvodnju je važan broj radnika, njihova kvalifikacija, znanje, vještine i dobno-spolna struktura
- **kapital** – dobra koja se koriste za proizvodnju drugih dobara i usluga
 - npr. novac, zgrade, alati, oprema, računala, udžbenici...
- **radni resursi** – tehnika (sredstva za rad) i tehnologija (način proizvodnje)
- **poduzetništvo** – ljudska aktivnost koja se sastoji od **kombiniranja resursa** u svrhu **proizvodnje** korisnih **dobara** i **usluga** za druge

TEMELJNA GOSPODARSKA PITANJA I TIPOVI GOSPODARSTAVA

- temeljna pitanja svakog gospodarstva su **što, kako i za koga proizvoditi**
- osnovne metode donošenja ekonomskih odluka – **običaj, plan i tržište**
- tipovi gospodarstava (*s obzirom na donošenje odluke o proizvodnji*):
 - **običajno** – što, kako i za koga proizvoditi je pod utjecajem **tradicije**
 - prisutna u prošlosti, a danas su prisutna u slabije razvijenim dijelovima svijeta (Afrika, Latinska Amerika i Azija)
 - **plansko** – što, kako i za koga proizvoditi odlučuje **država**
 - država donosi odluke, npr. u Kini
 - **tržišno** – što, kako i za koga proizvoditi odlučuje **tržište**
 - odluke o proizvodnji donose pojedinci na temelju ponude i potražnje
 - **mješovito** – ima obilježja običajnog, planskog i tržišnog gospodarstva
 - većina zemalja svijeta danas imaju mješovita gospodarstva
- **gospodarska tranzicija** – proces prelaska iz planskog u tržišni tip gospodarstva

TIPOVI GOSPODARSTAVA

- tipovi gospodarstava:
 - prema **opsegu** i području
 - mjesno, regionalno, nacionalno, međunarodno i svjetsko (globalno)
 - prema **vlasništvu**
 - privatno i javno
 - s obzirom na **sredstvo razmjene**
 - robno i novčano
 - s obzirom na **uključenost u međunarodnu trgovinu**
 - otvorena i zatvorena (samoopskrbrna ili autarkična)

EKONOMSKI CILJEVI I FUNKCIJE DRŽAVE

EKONOMSKI CILJEVI

```
graph TD; A[EKONOMSKI CILJEVI] --> B[MIKROEKONOMSKI]; A --> C[MAKROEKONOMSKI];
```

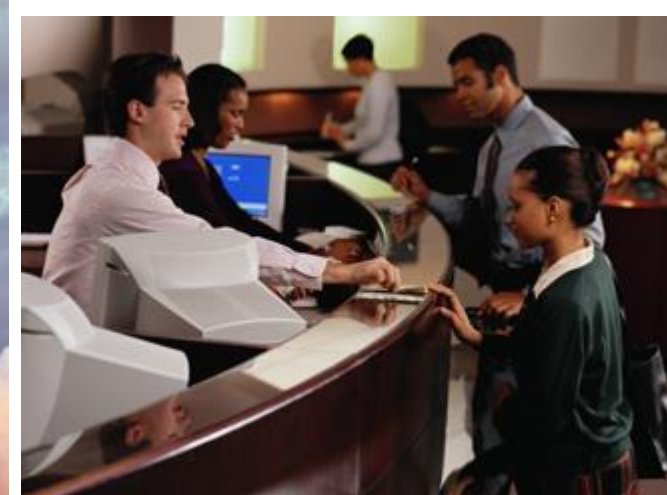
MIKROEKONOMSKI

- ekonomska učinkovitost
- pravedna raspodjela
- ekonomska sloboda

MAKROEKONOMSKI

- gospodarski rast
- puna zaposlenost
- stabilnost cijena

- **ekonomske funkcije države**: poticanje učinkovitosti, jednakosti i stabilnosti



EKONOMSKI SEKTORI

EKONOMSKI SASTAV STANOVNIŠTVA

- ekonomski sastav dijeli stanovništvo prema **aktivnosti** i **djelatnosti**

PREMA AKTIVNOSTI

PREMA DJELATNOSTI

GOSPODARSKI AKTIVNO ST.

- svi **zaposleni**
- **trenutačno nezaposleni** i oni koji **traže posao** po prvi put
- svi koji **obavljaju neki posao ali nisu u radnom odnosu** (*slobodni umjetnici, poljoprivreda, ribarstvo...*)

GOSPODARSKI NEAKTIVNO ST.

- osobe koje **imaju vlastita primanja** ali ne obavljaju neku djelatnost (*umirovljenici, stipendisti...*)
- **uzdržavane osobe**, tj. gospodarski ovisne osobe (*djeca, učenici, studenti...*)

SASTAV STANOVNIŠTVA **PREMA DJELATNOSTI**

- sektori djelatnosti:
 - 1. primarni (I):** poljoprivreda, ribarstvo, šumarstvo i lov – poljoprivredna civilizacija
 - 2. sekundarni (II):** industrija, rudarstvo, energetika, građevinarstvo i proizvodno zanatstvo – industrijska civilizacija
 - 3. tercijarni (III):** promet, trgovina, turizam, ugostiteljstvo, novčarstvo i uslužno zanatstvo – uslužno društvo ili tercijarna civilizacija
 - 4. kvartarni (IV):** školstvo, zdravstvo, vojska, policija, uprava, znanost, kultura i sport – zanimanja koja ne privređuju izravno već se financiraju iz proračuna
 - 5. kvintalni (V):** informatičke djelatnosti
- primarni i sekundarni sektor su **proizvodni**, dok su ostali **uslužni** (neproizvodni) sektori
- u statistici se tercijarni, kvartarni i kvintalni sektor svrstavaju zajedno u **tercijarni sektor**

SASTAV STANOVNIŠTVA **PREMA DJELATNOSTI**

– prema redoslijedu sektora države se svrstavaju u tipove:

1. **poljoprivredni tip (I-II-III)**

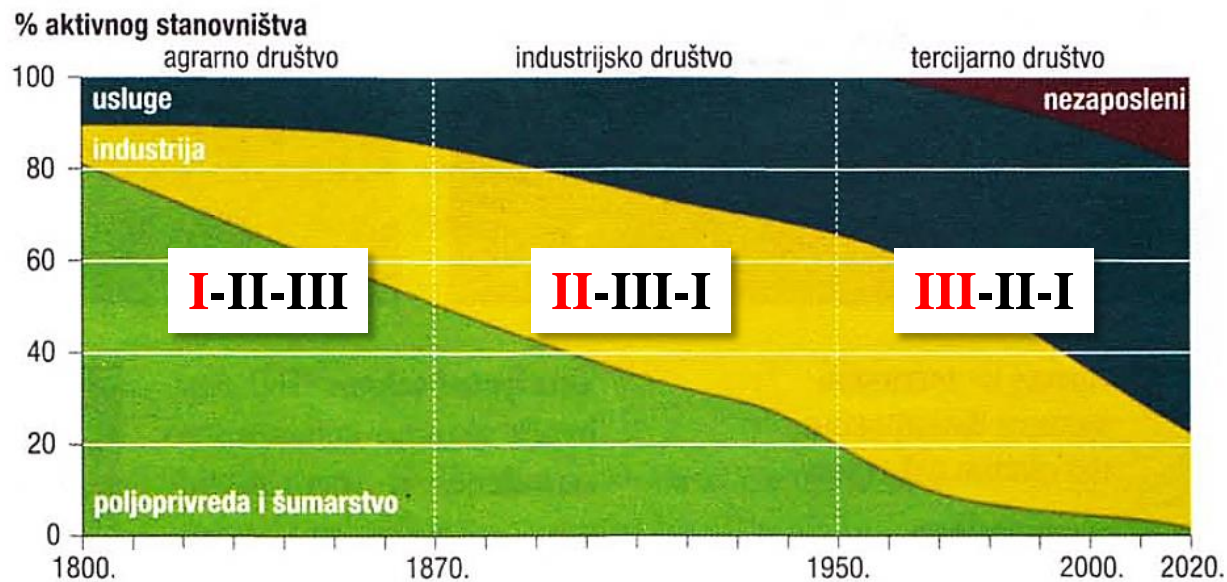
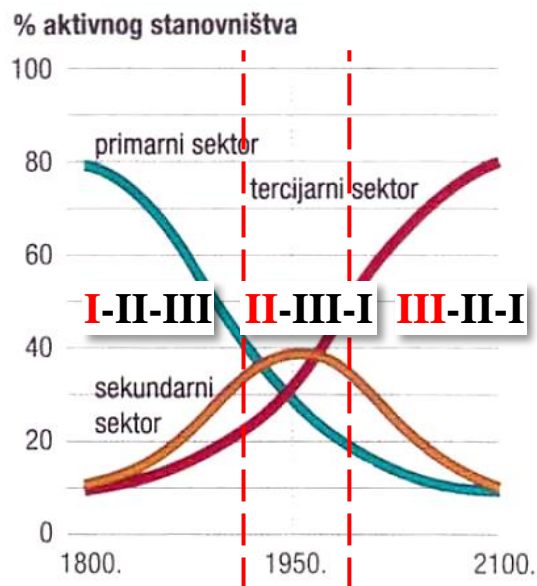
- do sredine 19. st
- većina stanovništva radi u **poljoprivredi** (80%)

2. **industrijski tip (II-III-I ili II-I-III)**

- u prvoj polovici 20. st
- većina stanovništva radi u **industriji**, najmanje u poljoprivredi

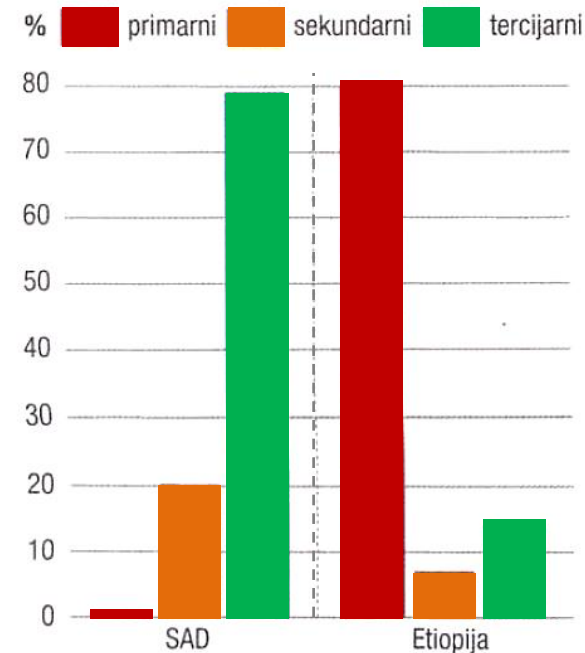
3. **uslužni tip (III-II-I)**

- sredinom 20. st
- najviše ljudi radi u **uslužnom sektoru**, a najmanje u poljoprivredi (do 5%)



RAZLIKE U UDJELIMA SEKTORA DJELATNOSTI PO DRŽAVAMA

- **slabije razvijene zemlje** imaju veći udio stanovništva u **primarnom** sektoru
 - *npr. Nepal i Burundi imaju više od 90% poljoprivrednog stanovništva*
- **razvijenije zemlje** imaju veći udio st. u **tercijarnim, kvartarnim i kvintalnim** djelatnostima, dok u primarnim udio jako mali (do 2%)
 - *npr. SAD ima 1,6% poljoprivrednog stanovništva*
- **BRUTO DOMAĆI PROIZVOD (BDP)** – vrijednost proizvedenih dobara i usluga u jednoj godini
- **prema udjelu BDP-a:**
 - **primarni sektor** najviše pridonosi BDP-u u **siromašnim** zemljama (Somalija, Liberija, Gvineja Bisau)
 - udio **sekundarnog sektora** u BDP-u najveći je u državama **bogatim naftom** (Saudijska Arabija, Katar...)
 - udio **tercijarnog, kvartarnog i kvintalnog** sektora u BDP-u najveći je u **razvijenim zemljama**



Gospodarska struktura stanovništva SAD-a i Etiopije

